

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תשצא

ערב שבת קודש

ראש השנה

כ"ט באלול ה'תשס"ט

שנת הקהל

יוצא לאור על-ידי

מכון ליובאוויטש שעל-יד

צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

יום שישי

ז' בתשרי, ערב שבת שובה

לאחר קריאת הפרשה שמו"ת, בערב שבת-
קודש אחר חצות, צריך לומר הפטרת 'שובה
ישראל', וגם את ההפטרה 'וידבר דוד'¹³⁹. ולמנהג
רבתינו נשיאינו, בעש"ק אחר קריאת שמו"ת אומרים
את ההפטרה 'וידבר דוד', ובשבת-שובה לפני תפילת
שחרית, קוראים את ה'שביעי' שמו"ת, ואז אומרים
את ההפטרה 'שובה ישראל'.

(140) שם עמ' 58.

(141) בסה"ש תש"ד דלהלן מספר אדמו"ר מוהרי"צ, שהניחו
גם עבורו פתילה בילדותו. וראה הנסמן ב'אוצר מנהגי חב"ד'
עמ' קסז.

(142) סה"ש תש"ד עמ' 7, תש"ה עמ' 14.

(143) שיחת ו' תשרי תשמ"ב סל"ג ('התועדויות' תשמ"ב ח"א
עמ' 67, בלתי מוגה). וע"ע בכפר חב"ד' גיליונות: 1165, 1170,
1171.

(139) כיוון שההפטרה השייכת (יותר - ע' לקוטי-שיחות, כרך
ט עמ' 61 הע' 5) לפ' האזינו היא 'וידבר דוד', אלא שבשבת
שבין ר"ה ליוה"כ מפטירין תמיד 'שובה', כמבואר בטוש"ע סי'
תכח. וע"פ מנהג רבותינו (היום יום ד' טבת, וראה אג"ק סוף
כרך ח"י שהאמור שם הוא "בהנוגע לפועל") לומר את הפטרת
הפרשה בעש"ק ואת ההפטרה שאומרים בפועל בש"ק - צ"ל
גם כאן כך.

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו

ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,

בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

כ"ט באלול ה'תשס"ט – ז' בתשרי ה'תש"ס

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	כ"ט באלול	הלכות כלאים פרק ו-ח.	ה' שבת פרק יג.	מל"ת ריו. ריח.
ש"ק	א' בתשרי	פרק ט-י. הלכות מתנות עניים.. בפרקים אלו. פרק א.	פרק יד.	מל"ת מב. מ"ע קכ. מל"ת רי.
א'	ב' בתשרי	פרק ב-ד.	פרק טו.	מ"ע קכא. מל"ת ריא. מ"ע קכג. מל"ת ריב.
ב'	ג' בתשרי	פרק ה-ז.	פרק טז.	מ"ע קכד. מל"ת ריג. מ"ע קכז. מל"ת ריד.
ג'	ד' בתשרי	פרק ח-י.	פרק יז.	מ"ע קל. קצה. מל"ת רלב.
ד'	ה' בתשרי	הלכות תרומות... בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק יח.	מ"ע קכו. קכט.
ה'	ו' בתשרי	פרק ד-ו.	פרק יט.	מל"ת קנד.
ו'	ז' בתשרי	פרק ז-ט.	פרק כ.	מל"ת קלג. קלד.

זמני השבוע *

תאריך	עלות השחר**		זמן ציצית ותפילין	זריחת החמה	סוף זמן ק"ש	צלות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	ד' 120 לפני הזריחה	ד' 72 לפני הזריחה							
ו', כ"ט באלול	4:25	5:14	5:36	6:31	9:29	12:35	1:05	6:42.6	7:07
ש"ק, א' בתשרי	4:26	5:15	5:36	6:31	9:29	12:34	1:05	6:41.2	7:06
א', ב' בתשרי	4:27	5:15	5:37	6:32	9:29	12:34	1:04	6:39.9	7:04
ב', ג' בתשרי	4:27	5:16	5:38	6:33	9:29	12:34	1:04	6:38.6	7:03
ג', ד' בתשרי	4:28	5:17	5:38	6:33	9:29	12:33	1:03	6:37.3	7:02
ד', ה' בתשרי	4:29	5:17	5:39	6:34	9:29	12:33	1:03	6:35.9	7:00
ה', ו' בתשרי	4:30	5:18	5:40	6:34	9:29	12:32	1:03	6:34.6	6:59
ו', ז' בתשרי	4:31	5:19	5:40	6:35	9:30	12:32	1:02	6:33.3	6:58

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ו בסידורו (וסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטי" (לשון אדה"ו שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	חד"ג	צה"ש	חד"ג	צה"ש	חד"ג	צה"ש	חד"ג	צה"ש
ערב ראש-השנה	6:05	-	6:21	-	6:12	-	6:23	-
ב' דראש-השנה	7:15	7:15	7:17	7:17	7:17	7:17	7:17	7:17
האינו - שובה	5:56	7:07	6:11	7:09	6:02	7:08	6:14	7:10

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט

מזל: מזון ליובאוויטש שעל-יד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

י"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org ISSN 0793-7474

בהוצאת ספר-תורה בעשרת-ימית-שובה, וכן בשבת שובה, אין אומרים שום תוספת על הנאמר בכל השנה, דלא כמנהג העולם¹³¹.

מוציאים ספר-תורה וקוראים "ויחל משה" לשלושה קרואים, גם אם יש רק שלושה מתענים¹³². מי שאינו מתענה לא יקראוהו לתורה. ואם קראוהו לתורה וצר לו להודיע שאינו מתענה מפני חילול השם - יעלה¹³³.

את הפסוקים "שוב מחרון אפך", "ה' ה' אל רחום", "וסלחת לעווננו" - אומר הציבור בקול רם ואחריהם אומרם הקורא בתורה. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, כשעלה לתורה, התחיל לאומרים עם הציבור, וסיימם עם הבעל-קורא¹³⁴.

* פרשת היום בתנ"ך - מלכים-ב כה, ככ"כו. ירמיה מ, ז עד ס"פ מא.

בתפילת מנחה מוציאים ספר-תורה וקוראים "ויחל" ככתפילת שחרית, והשלישי הוא המפטיר. אין אומרים חצי קדיש אחר קריאת התורה. מגביהים וגוללים את ספר-התורה.

הפטרה: "דרשו ה' בהימצאו" (ישעיה נה, ו - נו, ח). לאחר אמירת הפטרה אומר שלוש ברכות עד 'מגן דוד'. יהללו, חצי קדיש, שמונה-עשרה (הגבאי טופח על הבימה להזכיר 'עננו'), ואומרים 'עננו' בברכת 'שומע תפילה' (אם שכח, וכבר אמר 'ה' של סיום הברכה - אומר בלא חתימה אחרי 'אלוקי צור', קורם 'יהיו לרצון' האחרון), והש"ץ בברכה בפני-עצמה בין 'גואל ישראל' ל'רפאנו', ככתפילת שחרית. הנהגים נשיאת-כפיים בכל יום, נושאים כפיהם בתפילה זו¹³⁵, וכשאין נושאים-כפיים אומר הש"ץ ברכת-כוהנים.

קס ס"ט. ט' ירכי חסד - מנהגי ח"ק חב"ד, ברוקלין תשל"ה - עמ' קסב, עיי"ש ושי"ג. ולמרות שהיו גם אח"כ מקרים שנהגו אחרת - הרי כך נדפס בסידור בהסכמתו.

(131) 'אוצר עמ' קס.

(132) ספר-המנהגים עמ' 45.

(133) מש"ב סי' תקס"ו סוף ס"ק כא.

(134) ראה 'התקשרות' גיליון מ"ע 18.

(135) ולכאורה יש לנהגים כך להקפיד ע"פ כהספרדים שלא לשאת כפיהם אלא תוך חצי שעה שלפני השקיעה (כף-החיים סי' קכט ס"ק ז, ע"פ הב"ח. וראה לוח דבר בעתו, ילקוט יוסף ח"ה - מועדים עמ' 550 ושי"ג, ונטעי-גבריאל - בין-המצרים פי"ג ס"ו ושי"ג).

אחרי חזרת הש"ץ - תחנון, 'אבינו מלכנו' הארוך, קדיש תתקבל, לרוד ה' אורי, עלינו, קדיש יתום, אל תירא, אך צדיקים⁵.

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו הנהיג מחדש את המנהג הישן (שמקורו במשנה), לומר 'דברי כיבושין' אחרי מנחה דתענית-ציבור: "כדאי לעורר על המנהג הנ"ל, שבמקומות שאפשר לפעול זאת, יאמרו אחרי מנחה (כמה מילים, לכל הפחות) 'דברי כיבושין', או מזמור תהילים המתאים לעניינים אלו, ובמקומות שמצד טירחא דציבורא [או מצד ביטול מלאכה, וכיוצא-בזה] אי-אפשר לפעול זאת - על-כל-פנים יהרהרו במחשבה עניין של 'דברי כיבושין', ומאחר ש'רחמנא ליבא בעי' - ובפרט עניינים הקשורים בתשובה, ש'עיקר התשובה בלב' - הרי 'מחשבה טובה, הקב"ה מצרפה למעשה'¹³⁶.

סיום התענית בתל-אביב בשעה 7:03.

יום חמישי

ו' בתשרי

יום השנה להסתלקות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה שניאורסון, בת הרבנית הצדקנית מרת רחל ובת הרב הגאון והחסיד ר' מאיר-שלמה, אשת הרב הגאון החסיד והמקובל ר' לוי-יצחק, אם כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו. נסתלקה בשבת שובה תשכ"ה, בעלות המנחה, ומנוחתה-כבוד בניו-יורק¹³⁷. בנה, כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, נהג להתוועד ביום זה, גם כשחל בחול. כן יסד על שמה 'קרן חנה', ובהתוועדות ו' תשרי, כשחל בחול, נהג לערוך מגבית עבור קרן זו. כן נוסדו כמה מוסדות חינוך בארה"ק ובעולם הנקראים "בית חנה"¹³⁸.

(136) לקוטי-שיחות כרך כ' עמ' 352, ושי"ג. וחבל שככל הידוע טרם הונהג הדבר בפועל אפילו בין אנ"ש (מלבד הצפייה במראות-קודש מדברי הרבי במקום שאפשר).

(137) מזכרונותיה - בספר 'אם בישראל', הוצאת קה"ת, כפר-חב"ד תשמ"ג. תולדותיה בספר 'עטרת מלכות', חיפה תנש"א, עמ' 225 ואילך.

(138) ספר-המנהגים עמ' 88.

יהודים! הכריזו מלכיות!

בראש השנה המשכה היא בהתעוררות מלמעלה שלא מגיעה שם עבודת האדם. ממילא אין מקום לחשבוננו של יהודי שלפי מצבו לא יוכל להתעורר כראוי • עבודת הימים האלה היא בקו היראה, אך בכוח התשובה אפשר לדלג ולהגיע לדרגות גבוהות • כשהוא לא רואה בעצמו כל זכות לבקש את המלכות ה' ולהיות לו לעבד - עליו לקיים זאת מתוך שמחה הפורצת כל הגדרים • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

(כמו עכשיו שבאתערותא דלתתא תליא מילתא), אלא באופן של אתערותא דלעילא, מצד "כי חפץ חסד הוא"⁴, ועל דרך זה בכל ראש השנה, שבו נמשך אתערותא דלעילא הא' מבחינה שאין אתערותא דלתתא מגעת שם כלל⁵.

ואתערותא דלעילא זו היא הנתינת כוח לכללות העבודה דאתערותא דלתתא בשנה הבאה:

לאחרי החשבון צדק של חודש אלול על השנה שעברה מכל מחשבותיו דיבוריו ומעשיו שלא כדבעי, יכול לבוא למסכתה שאין בכוחו להתעורר לעבודת ה', ועד שעליידי עבודתו יעורר אתערותא דלעילא. והמענה לזה - שישנה אתערותא דלעילא שנמשכת מדרגא הכי נעלית שאין אתערותא דלתתא מגעת שם

א. [י. ידוע¹ שבראש השנה צריכה להיות המשכה חדשה משורש ומקור הראשון (וכמוזכר לעיל במאמר² שהמשכה דראש השנה היא בבחינת כלל, שכלל זה הוא לא כלל לפרטים, אלא כלל בעצם), לא רק מבחינה שלאחר הצמצום, אלא לפני הצמצום, ולא רק מבחינת רצון הגלוי, אלא מבחינת רצון המוחלט בעצמותו וכו' - דרגא הכי נעלית, שאין אתערותא דלתתא מגעת שם כלל, והמשכתה אינה אלא באופן של אתערותא דלעילא שנמשכת מעצמה.

וזהו שאומרים בראש השנה "זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון"³ - שראש השנה הוא כמו יום ראשון רתחלת מעשיך, שאז היתה המשכה שלא עליידי עבודת הנבראים באתערותא דלתתא

התפללו רק שלושה מתענים¹²⁶. אם אין כנ"ל - אומר הש"ץ "עננו" בתוך ברכת "שומע תפילה"¹²⁷. מי שאינו מתענה אינו נעשה ש"ץ, ואם נעשה ש"ץ - אומר "עננו" בברכת "שומע תפילה" כיחיד בתפילת מנחה⁵.

אומרים תחנון, נפילת אפיים, 'והוא רחום', עד 'שומר ישראל' ולא עד בכלל. אמירת סליחות. מתחילים 'דרשו ה' בהימצאו'¹²⁸, ומדלגים 'אשמנו', 'הרשענו ופשענו' ו'ויאמר דוד אל גד'. בפיוט 'הורית' נהג הרבי לחזור את כל ה'פזמון' בין כל בית ובית, וכמובן גם בסיום הפיוט. לאחר סיום הסליחות אומרים 'שומר ישראל', 'מתרצה ברחמים', 'אבינו מלכנו' הארוך (ואומרים בו 'חדש עלינו' 'כתבנו', כבכל עשי"ת), 'ואנחנו לא נדע', וחצי קדיש¹²⁹. ככל עשרת ימי תשובה אומרים 'אבינו מלכנו' הארוך בשחרית ובמנחה אחר נפילת אפים, קודם 'ואנחנו לא נדע'¹³⁰.

(126) ספר המנהגים עמ' 45. אג"ק חט"ז עמ' שיג. לוח כולל חב"ד תענית אסתר, מהערות הרבי ללוח תשט"א. ש"ץ ששכח 'עננו' נזכר לפני השם של חתימת רפאנו - חזר לעננו, ואח"כ אומר שוב 'רפאנו'. נזכר אח"כ - אומרה בשומע תפילה וחותרם העונה בעת צרה ושומע תפילה. נזכר אח"כ - אומרה ברכה בפ"ע אחרי 'שים שלום' (לוח כולל חב"ד, וראה סי' תקס"ה ס"א ב ובאחרונים).

(127) משנה ברורה סי' תקס"ו ס"ק יג. (128) למרות שמהרשימה שבספר המנהגים משמע שיש להתחיל "כי על רחמך", הרי למעשה כשהתפלל לפני התיבה הרה"ח ר' שניאור זלמן דוכמן ע"ה במניין של הרבי התחיל כנ"ל. ואף מצד העניין אין מקום להתחיל בתיבת "כי" שהיא נתינת טעם על מה שנאמר תחילה.

העירונו בנוסח הסליחות (עמ' 162, ש"ה ביראתך): "כי זה כל האדם. כי חנון ורחום אתה" חסר כאן רובו של חרוז (וכדמוכח ממה שהחרוז כאן הוא של 4 צלעות, בניגוד לכל הסליחה שהיא של שלש שלש. וגם - ה'סליחה' היא ע"פ א"ב, וחסרה אות ח'). וצ"ל [אחר "כי זה כל האדם" שהוא סיום החרוז המתחיל באות ז]. **חוקות העמים תהו. חשוקין אחריך ינהו.** כי חנון ורחום הוא.

שם, הורית דרך תשובה (עמ' פג, ש"ה עד למעלה): [תפ"ד חזון הפיכתם" צ"ע אם יש פירוש לזה. ובנוסחאות ישנות (ומתקנות): [תפ"ד". והפירוש מובן (כאשר נתת)].

(129) ספר המנהגים עמ' 52. (130) 'אוצר' עמ' קנט. 'משנה אחרונה' של הרבי שאמירת א"מ תלויה באמירת תחנון, 'אוצר' עמ' קסו ס"ל, 'התקשרות' גיליון שכת עמ' 19 וגיליון שלא עמ' 18 (וראה משנה ראשונה שם עמ' 18).

בעשי"ת¹²⁰, אבל לאחר שזירזו הרבי לקיים נישואין "בהקדם הכי אפשרי"¹²¹, גם בתאריכים שלא נהגו אצלנו, צריך עיון אם זה מבטל גם את ההקפדה הנ"ל.

* בעניין סיוע לצורכי החגים - אף על פי שנתנו כבר לכבוד ראש השנה, יש לבדוק שוב לאחריו, שמא כעת (לאחר שנתעלה בראש השנה) עומד יהודי - בדרגתו עתה - במצב של "אין נכון לו", ולהשלים את כל החסר לו לצורכי החגים בימים הבאים¹²². קריאת שמע שעל המיטה. לכאורה בלילה זה (מוצאי ר"ה) צריכים לומר תחנון גם לפני חצות, מכיוון שאין זה 'אסרו חג'¹²³. * בעשרת ימי תשובה אין אומרים סליחות¹²⁴, מלבד בצום גדליה שהוא תענית ציבור.

יום שני

ג' בתשרי - צום גדליה

יום השנה להסתלקות הרבנית הצדקנית מרת דבורה לאה ע"ה בת אדמו"ר הזקן (בשנת תקנ"ג). עלות השחר¹²⁵ בתל אביב לדעה המקדימה - 4:27.

בתפילת שחרית אומר הש"ץ "עננו" בברכה בפני עצמה, בין ברכת "גואל ישראל" ל"רפאנו", גם אם

(120) אג"ק חט"ט עמ' רה (ממטה אפרים סי' תרב ס"ה, קיצור ש"ע סי' קל ס"ד) ומבאר שם שזה נעשה כדי לקיים אח"כ את המצווה מן המובחר.

(121) 'שערי הל' ומנהיג"ה ר"ס קנח (ועד"ז) ב'צדיק למלך' ח"ז עמ' 227. 'התקשרות' גיליון קסא עמ' 18, וראה שו"ת 'חיוה' דעת ח"א סי' מה.

(122) שיחת יום ב' דראש השנה תשמ"ג סי"ג (בלתי מוגה). (123) ראה 'התוועדות' תשמ"ג ח"ג עמ' 1414. במוצאי יו"ט מוזכר שם רק עניין אסרו חג, וצ"ל לכאורה הפעם דינו כמו ר"ח וכדומה, נטיית הרבי שם היא להכריע שבמוצאי אומרים תחנון, וא"כ הפעם צ"ל תחנון גם לפני חצות.

(124) ספר המנהגים עמ' 58. והטעם ב'התוועדות' תשנ"ח ח"ב עמ' 367, מוגה, בשם הצמח צדק, לפי ש"ע כאן (עד ר"ה) - מצות אמירה, ומכאן ואילך - מצות עשיה".

(125) בסידור אדמו"ה ז', 'סדר ספירת העומר', איתא שמונת לאכול בתענית ציבור עד ע"ה ש"ש. וראה בסידור רבינו הזקן עם ציונים והערות' עמ' תרכו, וש"ס. מאידך ראה הנמסר בשם הרבי ב'התקשרות' גיליון קא ס"ז 17, שבת"צ אין להמיר בה.

(1) ראה סידור (עם דא"ח) שער התקיעות רמו, א ואילך. ובכ"מ.
(2) ס"ע 339 ואילך.
(3) נוסח תפלת מוסף דר"ה (ר"ה כז, א).

כלל, ולכן בכוחה לפעול אשר מבלי הבט על מעמדו ומצבו הקודם יתעורר האדם לעבודת ה', ושעבודתו באתערותא דלתתא תפעל המשכת אתערותא דלעילא.

אמנם, כיוון שראש־השנה הוא רק "זכרון ליום ראשון", "זכרון" בלבד, ולא "יום ראשון" ממש, להיותו לאחר ששכר נקבע הסדר שבאתערותא דלתתא תליא מילתא, לכן, גם בנוגע להמשכת האתערותא דלעילא שמצד כי חפץ חסד הוא (כב"יום ראשון") צריך להיות איזה עניין של הכנה - שזווה העבודה של חודש אלול.

* * *

ב. וכ"ק אדמו"ר ציוה לנגן "די ראש־השנה/דיקע תנועה"⁶, וציוה לחזור ולנגן כמה פעמים, וגם כ"ק אדמו"ר ניגן בעצמו מתוך בכיות נוראות. ואחר-כך אמר:

עומדים עתה בכניסה ל"ימים נוראים", שבהם מתגלית מלמעלה מדת היראה, ובמילא, גם העבודה היא בקו היראה.

ביראה גופא ישנם כמה מדרגות, ובכללות: יראה תתאה ויראה עילאה. וביראה תתאה גופא ישנם כמה מדרגות, ומהם: יראת העונש ויראת הרוממות (כפי שמביא כ"ק מו"ח אדמו"ר במאמר שיצא לאור לקראת ח"י אלול⁷).

ולכאורה, כשנמצאים בהתחלת העבודה דקו היראה (בימים נוראים), צריכים להתחיל מהדרגה הראשונה שביראה תתאה - יראת העונש.

אבל, האמת היא, שכיוון שבראש־השנה ישנה גם עבודת התשובה, שעליה נעשה דילוג שלא בסדר והדרגה, למעלה מסדר השתלשלות, ועד שבשעתא חדא וברגעא חדא יכול להשתנות מרשע גמור לצדיק גמור - יכולה להיות גם התחלת העבודה

בדרגות נעלות.

ומזה מובן גם שהעבודה יכולה וצריכה להיות בשמחה דווקא - כיוון שתנועת הרילוג (שעל-ידי התשובה) קשורה עם שמחה, שפורצת גדר⁸.

ג. ובפרטיות יותר:

כתיב¹¹ "וגילו ברעדה", היינו, שגם העבודה ד"ימים נוראים" בקו היראה, "רעדה", צריכה להיות מתוך שמחה - "גילו ברעדה"¹².

ויש להוסיף בדיוק לשון הכתוב "גילו ברעדה" - ולא "רעדו בגילה" - שההתחלה היא בעניין השמחה ("גילו"), אלא שהשמחה צריכה להיות מכוסה ברעדה.

ומה שכתוב בכתבי האריז"ל¹³ "שכל מי שאינו בוכה בראש־השנה ויום הכיפורים אין נשמתו שלימה" - אין הכוונה לבכייה של מרירות על מצבו הלא טוב, אלא בכייה של שמחה, שמצד גודל ועוצם מעלת הגילויים דראש־השנה ויום הכיפורים שאין כלי מוחו יכולים להכיל נעשית אצלו בכייה בדמעות, על דרך מה שכתוב¹⁴ אודות רבי עקיבא שזלגו עיניו דמעות כששמע סודות התורה מרבו רבי אליעזר¹⁵.

ועל-פי זה יומתק דיוק הלשון "כל מי שאינו בוכה כו' אין נשמתו שלימה", שבכייה זו קשורה עם שלימות הנשמה - כיוון שאין הכוונה לבכייה של מרירות על מצבו הלא טוב, שאינה שייכת לשלימות הנשמה, ואדרבה כו', אלא הכוונה היא לבכייה שמצד הרגש גודל ועוצם מעלת הגילויים דראש־השנה ויום הכיפורים, שגילויים אלה נרגשים מצד שלימות הנשמה דווקא, אלא שלהיותם גילויים נעלים ביותר, הרי גם מצד שלימות הנשמה אין בכוחו להכילם.

ד. וכביאור הטעם שגם בימים נוראים צריכה

(10) ראה סה"מ תרנ"ט ע"ע רכג ואילך.

(11) תהלים ב, יא.

(12) ראה לקו"ת פרשתנו מז, א. ובכ"מ.

(13) פע"ח שער השופר פ"ה. שער הכוונות דרוש ר"ה (קודם דרוש א). סידור האריז"ל סוף סדר הנסיה.

(14) ראה מהנ"ע וירא צה, ב. ט"ז בא"ח ספר"פ סק"ב (בשם ד"ח).

(15) ראה לקו"ת תצא לז, ד. לקו"ש ח"ט ע' 208. וש"נ.

התוקע בעבור נשים לא יברך להן, אלא יברכו הן לעצמן¹⁰⁹.

במשך ימי ראש־השנה, משתדלים (על-פי הוראת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו) לזכות רבים מאחינו בני-ישראל בשמיעת קול שופר, דהיינו לברך ולתקוע להם סדר התקיעות דמיושב כהלכתן, ובמיוחד חיילים ושוטרים, והנמצאים במושבי-זקנים, בתי-רפואה ובתי-הסוהר.

תשליך:

אחר תפילת מנחה, לפני השקיעה, הולכים מחוץ לעיר אל באר המים או מעיינות¹¹⁰, ואומרים 'סדר תשליך'¹¹¹, ואחר כך מנערים שולי הטלית קטן¹¹². מי שלא הלך לתשליך בראש־השנה, יכול ללכת ב"ג מידות" [=פיטש הנאמר בקהילות האשכנזים בח' תשרי. אך השנה שיום זה חל בשבת, מקדימים ברוב הקהילות לומר זאת ביום חמישי, ו' תשרי, שהוא יום הקריאה בתורה].

סיום החג:

לשון כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: 'ואני בהצעת, אשר גם כל אחד ואחד ינהוג כן, לחבר שעות דראש־השנה והתחלת מוצאי ראש־השנה בלימוד החסידות, ובשביל אשר סללו לנו נשיאינו - יומשך גם לנו בכל עניינינו אור החסידות עד למטה מטה'¹¹³.

109) שו"ע אדמוה"ז סי' תקפ"ט ס"ב.

לא מצאתי מקור מפורט ע"ז בשיחות ומכתבי הרבי (ראה אג"ק ח"י"ח עמ' יג). ולכאורה הכוונה במבצע שופר' היא גם לזכות את הנשים בשמיעת קול שופר, כשם שעושים כן בנטילת לולב (בספר-המנהגים עמ' 67: "בני ונגות ישראל").

110) כשאין באר וכדומה, עדיף לדחות אמירת תשליך ל"ג מדות, כדלהלן. אולם אם לא נראה שיגיעו לבאר וכד' בעשי"ת, או כשחייבים להיות בראש־השנה בתשליך ללא באר - ראה בכפר חב"ד" גיליון 536 עמ' 14 הוראת הרבי להרה"ח ר' יעקב יהודה הכט ע"ה שבליט ברירה די אפילו בברז פתוח.

במט"א (תקצ"ח סו"ס ד) כ' שנהגים לילך גם אם כבר שקעה החמה, עד הלילה.

111) סידור אדמוה"א.

112) ספר-המנהגים עמ' 57.

113) המלך-במסיבו ח"ב עמ' כ (אוצר' עמ' קמה).

כ"ק אדמו"ר בעצמו (החל משנת תשי"ב) נטל ידיו לסעודה הוא והקהל בכל ראש־השנה לעת ערב, במשך ההתעוררות הורה לנגן ניגונים מכל הנשיאים, ואמר מאמר דא"ח נוסף לשיחות וכו', ובו הזכיר מדברי כל הנשיאים (והחל משנת תשר"ג גם מדברי האריז"ל)¹¹⁴.

מוצאי יום-טוב:

ערבית - "אתה חוננתנו". יש לזכור ולהזכיר לציבור את השינויים וההוספות שבתפילת עשרת-ימי-תשובה, ודיניהם.

הבדלה - מנהגנו להתחיל ב"הנה א"ל ישועתי"¹¹⁵. אין מברכים על הנר והבשמים.

במוצאי ראש־השנה היו אומרים "אָ גוט יאָהר" (=שנה טובה) - המשכה חדשה¹¹⁶.

ישנו מאמר של אדמו"ר הזקן: "להבין עניין אכילת הדבש עם המוציא בראש־השנה עד אחר הושענא רבה"¹¹⁷, והעיר על זה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: "צריך עיון אם הכוונה רק לסעודות שבת ויום-טוב... וסעודות ערב יום-הכיפורים ומוצאי יום-הכיפורים, או גם בימי השבוע"¹¹⁸.

עשרת ימי תשובה:

* "ידוע אשר בלילה - החל מצאת-הכוכבים עד אחרי חצות לילה - אין אומרים תהילים (ובכלל זה - שיעור תהילים החודשי)... לכד מראש־השנה, עשרת-ימי-תשובה, יום-הכיפורים והושענא-רבה"¹¹⁹.

* לעניין עריכת נישואין בעשי"ת, הנה הרבי הזכיר ועורר לקיים "מנהג ישראל שאין נושאין נשים

114) ראה 'אוצר' עמ' קמ"ק.

115) כן דייק הפרמ"ג במש"ז ר"ס תצ"א מל' הלבוש, וכ"מ במנהגי מהרי"ל (הוצאת 'מכון ירושלים' עמ' רכז), שעוסק גם בפרטי הבדלה במוצאי יו"ט ואינו מסייג את אמירת הפסוקים, רק למוצ"ש (ולא כמנהג העולם המובא במט"א תר"א ס"ו, שלא לאומרים).

116) 'אוצר' עמ' קנה, מסה"ש תש"ז ס"ע 61.

117) מאה-שערים לג, א.

118) לקוטי-שיחות, כרך י"ד, עמ' 372.

119) הוראת הרבי, ספר-המנהגים עמ' 20.

מקריא כדיבור². התוקע מאריך בתקיעתו עד שמסיר המקריא אצבעו⁹⁵.
 תוקע תשרית שלוש פעמים, תש"ת שלוש פעמים, בשברים תוקעים שלושה קולות ומחצה (יש אומרים שהרבי תקע כך: טר-ארטו, ארטו, ארטו, טו)⁹⁶. כל שבר - נמשך שלושה כוחות דווקא⁹⁷. בתרועה - מרבין בטרומיטין⁹⁸. בתקיעות מיושב - שברים-תרועה בנושימה אחת, בהפסק משהו ביניהם. ואילו בתקיעות מעומד בשתי נשימות - בהפסק נשימה ביניהם⁹⁹.
 בסידור אדמוה"ז נאמר, שבין תשרית לתש"ת ובין תש"ת לתרתית יתודה (התוקע) בלחש¹⁰⁰.
 אחרי התקיעות אומרים - גם הקהל¹⁰¹ - "ובכן, יהי רצון מלפניך..."¹⁰².

(95) 'אוצר' עמ' קיט.

(96) אג"ק כ, עמ' לט. המלך במסיבו ח"א עמ' נה באריכות, שזו הוראה לרבים. 'אוצר' עמ' קכא, וש"נ. המקור בשו"ע אדמוה"ז סי' תקצ סו"ט ד (מהב"ח ע"פ מנהגי מהרא"י טירנא): "ויש עושין בסוף הג' שברים קול פשוט, כעין **תקיעה**" (=עכ"פ יותר מכוח אחד, דאל"כ הוא כתרועה, דלהלן שם סט"ו).
 (97) שו"ע אדמוה"ז סי' תקצ"ט ס"ו. (אף שבחידושי הצמח-צדק על הש"ס עמ' עו משמע שא"צ להאריך כ"כ, אלא די שיהא ארוך יותר מכוח אחד, עיי"ש).
 (98) 'אוצר' עמ' קכב, וש"נ.

(99) שו"ע אדמוה"ז סי' תקצ"ט ס"ט (כנראה נהוג גם בלחש ב' נשימות, למרות שבא"צ להרה"צ מבוטשאטש שם סוס"ב לא כ"כ). המובא ב'אוצר' עמ' קכב, שכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע הפסיק בנשימה גם במיושב, והרבי סיפר זאת והסתפק "אם הוא מצד הבריות או מצד העניין" - לכאורה מובן מכך שלא קיבל זאת כהוראה לרבים (למרות שגם המסופר ב'נשימות' קיג עמ' 20 תואם זאת). ובפרט שע"פ המובא ב'הערות וביאורים - אהלי תורה' גיליון תת"ל עמ' 99, בפועל תקע הרבי במיושב בנשימה אחת. וע"ע.

אם תקע קול כלשהו בשתי נשימות, לא יצא (שו"ע אדמוה"ז שם ס"ח. וראה הנסמן בשבחי-המועדים עמ' 27 הע' 9).

(100) הכוונה לוידי **במחשבה**. ועניינו - לא וידי על חטא ועוון, אלא **אגנונים** פנימיים. ו"א דהיינו 'ציור פני הרבי' - 'אוצר' עמ' קכד, עיי"ש, וש"נ.

(101) לקו"ש שם. וראה 'אוצר' עמ' קכו.

'לוח השמטות ותיוקנים' ל'סידור אדמוה"ז עם ציונים והערות' (לנדון תרס"ה, עמ' עב) מסיק שיש לבטא הר"ק קשר"ק וכו' כצורת הקצרה (קשר"ק וכו') ולא במילואם.

(102) בקונטרס 'לימוד החסידות' עמ' 11 נאמר: "על-פי הנהגות הקבלה, הנה אחר התקיעות צריך הבעל תוקע לילך למקומו, לשבת ולשאת פניו אל העם, והם יסתכלו בו", אך הרבי הדגיש

האומר את הפסוקים קודם התקיעות מנגן גם-כן את שלושת הפסוקים שלאחר התקיעות: "אשרי העם", "בשמך יגילון", "כי תפארת" והקהל עונה אחיו פסוק בפסוק¹⁰³. ואחר-כך אומר כל הקהל יחדיו: "אשרי יושבי ביתך"¹⁰⁴. יהללו.
במוסף תוקעים הן בלחש והן בחזרת הש"ץ. בתפילת לחש, כשמגיעים המתפללים לסיום הברכות ששם יש לתקוע, הש"ץ או התוקע טופח בידו על השולחן כדי לסמן לציבור שעומדים לתקוע¹⁰⁴. למנהגו, אין מקריץ כלל בתקיעות מעומד, לא בלחש, לא בחזרת הש"ץ, ולא בתקיעות שאחר-כך¹⁰⁵.

המתפלל מוסף ביחידות אינו תוקע בברכות מוסף. ואפילו אם יש מי שיתקע לו, אינו מפסיק לשמוע את התקיעות, שלא תיקנו זאת אלא בציבור¹⁰⁶.

אחרי התפילה ואמירת תהילים תוקעים שלושים קולות כדי לערבב את השטן¹⁰⁷. ותקיעות אלה אינן לעיכובא, שהרי כבר יצאו ידי חובתם.

"מותר לומר לקטן שיתקע כדי שיתלמד, בין שהגיע לחינוך בין שלא הגיע לחינוך, ומותר לו לתקוע כל היום... לפי שמצווה על הגדולים ללמד את הקטנים ולחנכם במצוות"¹⁰⁸.

שאי"ז ממנהגי חב"ד אלא 'מנהגי ישראל' [כלל] - מענה להרה"ח ר' דוד שיחי' קרץ מעפולה, ועד"ו ב'המלך במסיבו' ח"א עמ' קיג, 'אוצר' עמ' קכו. [ונוהגין בזה בפועל, כולל רבותינו נשיאנו והרבי עצמו ('המלך במסיבו' ח"ב עמ' קצא)].

(103) מובא ב'אוצר' עמ' קכו.
 (104) שו"ת מנחת-אלעזר ח"ד סי' לו (ובלוח כולל-חב"ד כ' שמשמיעין לציבור קודם תפילת-לחש, שמי שעומד באמצע הברכה יפסיק מתפילתו וישתוק כדי לשמוע התקיעות). התוקע מעומד עומד על הבימה, וי"א שכך הורה הרבי לתוקע דמעומד הרה"ח ר' יוסף-מנחם-מענדל טננבוים ע"ה, וראה במטה-אפרים סי' תקצ"ב ס"ט.

(105) 'אוצר' עמ' קלד.

(106) שו"ע אדמוה"ז סי' תקצ"ב ס"ז.
 (107) שלא יקטר אחר התפילה שהולכים ואוכלים ושותים ושמים לומר שאין יואים מאימת הדין - לבוש סי' תקצ"ו ס"א, מחזור השלם (אם כי אדמוה"ז שם הביא טעם אחר, שמא מקצת הציבור לא שמעו כל התקיעות כראוי).

'שברים-תרועה' דתקיעות אלו תוקעים בנשימה אחת, כמו בתקיעות דמיושב (כך תקעו באטבובק אצל כ"ק אדמו"ר מהור"י"צ נ"ע וכן אצל הרבי, שבח-המועדים עמ' 30 בשם התוקע דמעומד).

(108) לשון שו"ע אדמוה"ז סו"ס תקצ"ו.

להיות התחלת העבודה מתוך שמחה ("גילו") דווקא - יש לומר:

אם תהיה ההתחלה "ברעדה" - יתכן שלא תבוא ההתעוררות לעבודה עצמה, כי כשיעשה חשבון-צדק בחודש אלול על כל מחשבותיו דיבוריו ומעשיו הלא טובים שהיו במשך השנה החולפת ורואה שהנהגתו היתה שלא כדבעי, ויוסיף לעשות חשבון-צדק על העבודה דחודש אלול גופא, שגם בחודש המיוחד שנתן הקב"ה כדי לתקן את כל השנה כולה, לא היתה הנהגתו כדבעי - אזי יבוא לתנועה של הכנעה ושפלות גדולה ביותר,

מה שכתוב בכתבי האריז"ל ש"כל מי שאינו בוכה בראש-השנה ויום הכיפורים אין נשמתו שלימה" - הכוונה לבכייה של שמחה

ה. ולכן, צריכה להיות ההתחלה מתוך שמחה ("גילו") דווקא - שפורצת גדר:

על-ידי השמחה נעשית אצלו פריצת הגדרים - אשר מבלי להתחשב במעמדו ומצבו, יקיים את ציווי הקב"ה בתורה¹⁹: "אמרו לפני בראש-השנה מלכיות כו' כדי שתמליכוני עליכם!"

הקב"ה אומר לבני-ישראל: יהודים, הכריזו מלכיות ("אידן, שרייט מלכיות") - שזוהי נתינת-כוח לכל בני-ישראל ולכל אחד ואחד מישראל אשר מבלי הבט על מעמדו ומצבו יוכלו לומר מלכיות, לבקש מהקב"ה להיות מלך עליהם, ויתירה מזה, לשבח

- כמשל "העני ומדוכה בייסורים... שאינו צריך שום התעוררות לבכות"¹⁶, "ששונכר... על רוב דחקו... יכבה במר נפשו תיכף כו"¹⁷ - ועד כדי כך, שלא יוכל להעיז ולבקש מהקב"ה להיות מלך ולקבל אותו לעבד! - לא זו בלבד שלא יוכל לדרוש ולטעון שצריכים לקבלו לעבד, אלא לא יוכל אפילו לבקש זאת בתורת צדקה. לא תהיה לו החוצפה וההעזה לבקש מהקב"ה - אפילו בתורת צדקה - שיקבלו לעבד!...

(כ"ק אדמו"ר בכה הרבה, ואחר כך המשיך): וגם כשהקב"ה כבר מוחל לו, ומוכן ליתן לו מבוקשו מבלי הבט אם ראוי הוא לכך אם לאו, הרי עדיין צריך להיות "פשט העני את ידו"¹⁸, ובמילא, צריך שיהיה לו "כלי" שעל-ידו יוכל לקבל - וכיוון שכן, נשאלת השאלה: במה יוכל לקבל ("מיט וואָס"?!... ער נעמען, מיט וואָס"?!...)

(16) ד"ה כי קרוב הנ"ל פ"ו (סה"מ תשי"א ע' 335, תרפ"א ע' שלט).

(17) דרך חיים פ"ב (ה, ד).

(18) לשון חז"ל - ריש מס' שבת.

("אמרו" כמו "האמרת", לשון שבח²⁰) את הקב"ה בעניין המלכיות - "כדי שתמליכוני עליכם".

וכאשר יהודי אינו מתחשב במעמדו ומצבו ואומר מלכיות, אזי מתנהגים עמו מלמעלה באופן כזה - שלא מתחשבים במעמדו ומצבו אם הוא ראוי אם לאו, אם הוא כלי ויש לו במה לקבל אם לאו, ונותנים לו כל העניינים - גם הכלים, כמו שכתוב²¹ "והוא יכלכלך", היינו, שהקב"ה נותן גם את הכלים²² - לא מצד מעלת עבודתו, אלא מצד העניין ד"יבחר לנו את נחלתנו את גאון יעקב אשר אהב סלה"²³.

(19) מהתעודות ש"פ ניצבים התשי"א.
 תורת מנחם כרך ג, עמ' 347-351, בלתי מוגה.

(20) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.

(21) ראה אוה"ת תבוא ע' תתרסט. תתפ.

(22) תהלים נה, כג.

(23) ראה סה"מ קונטרסים ח"ב שלה, סע"ב. סה"מ תרפ"ח ע' כח. תרצ"ט ע' 21.

(24) תהלים מז, ה.

תפילות ראש-השנה

אשרי העם

"אשרי העם יודעי תרועה". אשרי העם שאינם סומכים על הגדול שבהם, אלא כל אחד ואחד מהם יודע פרק בתרועת ובתכסיסי מלחמה. משל למדינה שהיה בה גיבור וכל בני המדינה בטחו בו, ולא למדו דרכי מלחמה. כעבור זמן פרצה מלחמה, ואז התברר שהאויב התחכם וגנב מהגיבור את כלי-נשקו. הגיבור נלכד ועמו כל אנשי המדינה שסמכו עליו.

(כתר-שם טוב סימן קלג)

תשע ברכות במוסף

בתפילת מוסף של ראש-השנה יש תשע ברכות. זאת כדי להמשיך את תשע הספירות (חב"ד, חג"ת, נה"י) בספירת המלכות - שהרי עבודת ראש-השנה היא "בניין המלכות".

(ליקוטי תורה - נשא כו,א)

פרידה ופגישה

בתפילת מנחה של ערב ראש-השנה - נפרדים מהשנה שעברה. בתפילת ערבית של ראש-השנה - מקבלים את השנה החדשה.

(ספר-השיחות תש"ד עמ' 41)

להתקדש ולהתפלל

בסידור "תורה-אור" נדפס נוסח הקידוש של ליל ראש-השנה לפני הנוסח של שמונה-עשרה. לומר לך: לפני שאדם מתפלל את תפילת החג - עליו לקדש את עצמו לקראת החג.

(ספר-השיחות תש"ד עמ' 1)

זכרנו לחיים

"זכרנו לחיים, מלך חפץ בחיים, וכתבנו בספר החיים". זכרנו לחיים - היינו הזכירה לחיי הנפש והרוח. וכתבנו בספר החיים - היינו הכתיבה לחיי הגוף.

(מאמרי אדמו"ר הזקן הקצרים עמ' תכח)

בימי ראש-השנה בכוך את המאמר "להבין עניין תקיעת שופר" הנדפס ב'סידור עם דא"ח' (רמד,ג). והוסיף הרבי: - מוכן מעצמו שזוהו נוסף על חיוב ידיעת הלכות שופר כמבואר בפוסקים.²

תפילת שחרית:

בחזרת הש"ץ בשחרית, אחרי פיוט "אתה הוא אלוקינו", אומרים "תעיר ותריע" "מלך ממלט", "מלך זכור... גורא וקדוש". "שמו מפארים... שומרי... שפרו... שבטי... שבותנו... שבח מגדול... כל יושבי... קדוש". "אדר והוד (כל החרוזים בסדר הא"ב)... הללוהו בתקע שופר, כל יושבי... קדוש". "אדון אם מעשים... הן לא יאמין... קדוש", וממשיכים "ובכן ויהי בישורון מלך", מלך עליז...⁸¹.

מנגנים "אבינו מלכנו, אין לנו מלך..."⁸², לפני התחלת אמירת כל נוסח 'אבינו מלכנו'. אומרים "אבינו מלכנו" החזן והקהל כולם כאחד, מתחילה ועד סוף⁸³.

ב'לוח התיקון' לסידור תורה-אור (תש"א) נכתב שצריך לומר "זכויות", וכן נתקן בסידורים החדשים ובמחזור דשנת תשמ"ט⁸⁴.

אם יש ברית-מילה בבית-הכנסת, מלים לפני התקיעות⁸⁵.

אדמו"רי חב"ד נהגו להזכיר נשמות בלחש⁸⁶, אחר

שוב אותו אדם לתקוע לו במשך היום, כמובן.

(81) 'אוצר' עמ' צח. אגב, מסיבה טכנית (כתוצאה ממה שהורגלו שהן הציבור והן הש"ץ אומרים **בלל**), מורגל בקהילות האשכנזיות (וגם בין אנ"ש) באמירת הפיוטים, לקשר את חצי השני של כל חרוז עם חצי הראשון של החרוז הבא, וזאת כמובן בניגוד למשמעות הפיוט (ע' בזה בקובץ 'בית אהרן וישראל' גיליון קט, עמ' קלגיה), וק"ו בפיוט זה האחרון, שלא לבוא לידי חירוף ח"ו באמירת: "לעדי עד - מלך אביון".

(82) ניגון זה הוא בבירור מעשרת הניגונים של אדמו"ר הזקן - ספר הניגונים ח"א ניגון ו.

(83) 'אוצר' עמ' קב.

(84) 'אוצר' עמ' קא.

(85) שו"ע אדמוה"ז סי' תקפ"ד ס"ט.

(86) התועודיות תשמ"ג ח"א עמ' 56, ומסיים שאינה הוראה לרבים, אלא כל אחד יחליט בעצמו כיצד להתנהג בוה, ע"כ. וכיוון שאומרים זאת בלחש, לא נהגו אלה שיש להם אב ואם לצאת מבמה"ד של הרבי.

קריאת התורה לפני התקיעות⁸⁷.

תקיעות:

אין נוהגים שגדול העדה אומר דברי כיבושין לפני תקיעת שופר⁸⁸.

בעל-תוקע קבוע ימשיך בתפקידו גם אם הוא בשנת האבלות (רח"ל)⁹.

לאחר הכנה להתעוררות לתקיעות - בהכנה רבה כל חדר לפום שיעורא דיליה, שהיא הכנה רבה לעבודת ה' במשך כל השנה⁸⁹ - ואמירת ז' פעמים למנצח, פסוקי 'קר'ע שט"ז⁹⁰, עלה אלוקים, יהי רצון (שאומרו רק הבעל-תוקע⁹¹ ולעצמו), התוקע מברך "לשמוע קול שופר", ו'שהחיינו' והשנה אין צריך בגד חדש ל'שהחיינו'. השופר מכוסה (ודק פיו גלוי) גם בשעת הברכות, עד התקיעות, אך לא בתקיעות עצמן⁹².

יכוון המברך להוציא את השומעים ידי חובתם בברכות ובתקיעות, וגם השומעים יכוונו לצאת ידי חובתם⁹³, ולא יענו 'ברוך הוא וברוך שמו'⁹⁴.

גם השומע אסור לו להפסיק בין הברכות להתקיעות, ואם הפסיק שלא מעניין התקיעות - חוזר ומברך⁹⁵.

אין להפסיק גם אחר התקיעות, עד גמר התקיעות דמעומד, רק מעניין התקיעות והתפילות, ואם הפסיק (אחר התחלת התקיעות⁹⁶) - אינו צריך לחזור ולברך⁹⁷.

המקריא - מורה באצבעו בסידור, אבל אינו

(87) שבח-המועדים (תשנ"ג) ס"ע 23.

(88) 'אוצר' עמ' קו.

(89) 'שערי הלכה ומנהג' או"ח סי' רמב, מלקו"ש כרך לט עמ' 43 ואילך.

(90) דיוקים באמירתם: הרבי היה אומר 'במרחב; 'האמנתי' - כנדפס במחזור, 'אוצר' עמ' קי, עיי"ש.

(91) ליקוטי שיחות, כרך לט, עמ' 44 הע' 7, ודלא כמ"ש ב'אוצר' עמ' קיח.

(92) 'אוצר' עמ' קי, קיט, וש"נ. הרבי לא אחז השופר בידו בשעת הברכה, כמשמעות המטה-אפרים תקפ"ה ס"ג ונו"כ, ולא כמובא בפסקי-תשובות שם אות ד.

(93) כי אז יש חשש הפסק אפילו בדיעבד על הברכה, שו"ע אדמוה"ז סי' קכד ס"ח ב.

(94) שו"ע אדמוה"ז סי' תקצ"ב ס"ז.

מנחה. אומרים: 'זאני תפילתי'⁶⁸. בקריאת התורה - 'ותיגלה'. היום, שחל בשבת, אין אומרים 'תשליך', אלא למחרת⁶⁹.

יום ראשון, ב' בתשרי

ב' דראש השנה

ערבית מוצאי ש"ק. לפני תפילת ערבית אומרים תהילים⁷⁰. בשנים מסוימות, לאחר אמירת תהילים זו, החל כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לנגן "אבינו מלכנו"⁷¹.

בברכה רביעית: ותודיענו. אין אומרים 'זיתן לך', גם לא מחר בערב.

מנהג ותיקין, שגם אלו שמעשנים כל השנה ומעשנים גם ביום טוב - לא יעשו בראש השנה⁷², גם לא בצנעה, וכלשון כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ: "וראוי הדבר אשר הבנייתורה יזהרו בוה, וישפיעו גם על מכיריהם"⁷³.

זמן הדלקת נרות הערב - רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים⁷⁴, מאש הדלוקה לפני חג ראש השנה.

גם היום מדליקים לפני הברכה⁷⁵, ומברכים: "להדליק נר של יום הזיכרון", ו'שהחיינו'.

בעת הדלקת הנרות נוהגים להניח לפני המברכת פרי חדש ובעת ברכת 'שהחיינו' מסתכלת בו, ותדליק את הנרות סמוך לקידוש ממש⁷⁶. אם היא יובשת לראשונה בגד חדש, אינה צריכה פרי חדש ואז יכולה להפסיק בין הדלקת הנרות לבין הקידוש. ואם אין לה פרי או בגד חדשים - בכל זאת תברך 'שהחיינו'⁷⁷.

קידוש - יקנה"ז (ברכות): הגפן, אשר בחר, מאורי האש, המבדיל, שהחיינו⁷⁸.

(68) ספר-המנהגים עמ' 62. וראה 'אוצר' עמ' קמ.

(69) משיחת ו' תשרי תש"ל - ראה המובא ב'אוצר' עמ' קמו.

(70) מט"א סי' תקצ"ז ס"א. וראה שעי' סי' תקיא"א ס"ק ד.

(71) משנ"ב סי' תקי"ד ס"ק לה.

(72) משמעות שו"ע אדמוה"ז סי' רסג ס"ח, דלא כמט"א סי' תרכ"ה ס"ג, ראה 'קיצור דיני נש"ק' פרק ו' הערה 2.

(73) מט"א סי' תקצ"ט ס"ט.

(74) במחזה"ש כאן לא הובא 'זיתן לך'. והטעם, כמ"ש באבןדרהם סוף סדר מוצ"ש שאומרים זאת כדי "שיתברכו במעשה ידיהם", וכן מובא מס' כליבו, וא"כ אין זה שייך ביו"ט.

אין מקריבים הנרות ואין מאחדים את השלהבת שלהם, וכן אין מביטים בציפורניים. ורק בעת ברכת "בורא מאורי האש", מסתכלים בנרות, כמו שהם מוצבים בפמוטים⁷⁵.

נוהגים להניח פרי חדש לפני המקדש ובעת ברכת 'שהחיינו' מסתכל בפרי חדש, או שלובש בגד חדש, ואם אין לו - מכל-מקום יברך 'שהחיינו'⁷⁶.

את הפרי החדש אוכלים קודם נטילת ידיים לסעודה⁷⁷. בליובאוויטש נהגו, וכן הקפידו רבותינו נשיאינו, לאכול כזית ולברך ברכה אחרונה (רק על הפרי ולא על היין)⁷⁸.

דברים הנאכלים לסימן טוב, הם רק בלילה הראשון⁷⁹.

הדיוק בלחם-משנה, שיהיו הלחמים דבוקים מאחוריהם זה לזה והצד העליון כלפי חוץ, לא נאמר ביום טוב⁸⁰.

יום ב' דראש השנה:

שחרית. הבריאים אינם טועמים וגם אינם שותים מאומה עד אחר התקיעות וסיום התפילה⁷⁹.

כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ היה מצווה לתוקע⁸⁰ ללמוד

(75) ספר-המנהגים עמ' 39.

(76) סה"ש תש"ה עמ' 4, ועוד, 'אוצר' עמ' פב.

(77) 'אוצר' שם.

(78) 'המלך במסיבו' ח"ב עמ' קמד (לכאורה בגלל שאז אין מחליפים את 'לחם הפנים' במקדש, ראה שו"ע הזהר ו'אבן שהם' סי' עדר). וצ"ע בהבדל שבין ליל שבת ויומו (שערי הל' ומנהג ח"א סו"ס קמג) אם שייך גם ביו"ט. וראה גם ברמ"א שם ס"א ובשו"ע אדמוה"ז שם ס"ב ובנסמן במהדורה החדשה שם.

(79) שם עמ' צ, והטעם מובא משדיחמד בשם הרוקח, כיוון שחביבה מצווה בשעתה. ולהעיר, שבישיבת תול"ת בבית-חיינו לא הקפידו שלא לשנות בבוך ראש השנה קודם התקיעות, וכן פסק שם המרא-דאתרא הגר"ז ש'דבורקין ע"ה (כפר חב"ד" גיליון 733 עמ' 66. גיליון 734 עמ' 74). ואולי מחשיבים את הכל כחלשים לעניין זה.

(80) ולכאורה כל זה (וכש"כ ידעת ההנהגה בפועל באם חלה טעות כלשהי, וכמובן - מבעוד מועד) חל גם על כל התוקעים ב'מצע שופר', ובפרט המוציאים רבים י"ח. אגב, יש להימנע מלתקוע לפני התפילה כדי להוציא נשים וזקנים כאלה שניתן לתקוע להם אחרי ג' שעות ביום (ע"פ שו"ע אדמוה"ז סי' תקצ"א סו"ס יד), משא"כ ב'מצעעים', שאין לדעת אם ימצאו

לשנה טובה תיכתב ותיחתם

הרבי הצמח-צדק אמר: שני מלאכים מלווים את האדם, וכשהם שומעים שכל ישראל מברכים איש את אחיו בכרכת "לשנה טובה תיכתב ותיחתם" בטוהר-הלכ - עולים הם למעלה להמליץ טוב ולהפציר על שנה טובה ומתוקה.

(ספר-השיחות תש"ה עמ' 1)

שנה טובה ומתוקה

טובה - היינו חסד סתם. מתוקה - היינו גבורה ש"נמתקה" ונעשית חסד.

(ליקוטי לוי-יצחק, איגרות, עמ' שיא)

פיוטי המלך

יש לייקר כל פיסת פיוט שבו נזכר "המלך", שכן בראש-השנה נמשך כתר מלכות.

(משיחת יום שמחת-תורה תרצ"ט)

ויעקוד את יצחק בנו

בראש-השנה, שהוא יום הדין, קוראים את פרשת העקידה, שהיא סוד התגברות החסדים דאברהם על הגבורות דיצחק, "המתקת הדינים".

(לקוטי-תורה דרושים לראש-השנה עמ' נח, ב)

נהיה לראש

מדוע אומרים "נהיה לראש", ולא "נהיה ראש"?

אמר אחד החסידים הראשונים: אין אנו מבקשים להיות "ראש", שכן עם ישראל הוא גוף אחד, ולגוף בריא לא יכול להיות יותר מראש אחד. הבקשה והתפילה היא, שנוכח להיות מקושרים באמת "לראש", לרבי, שהוא ראש בני-ישראל.

ואת מעכה

"ותלד לו... ואת תחש ואת מעכה". הגאון החסיד רבי לוי-יצחק שניאורסאהן וצ"ל ביאר את ראשי-התיבות של המלים "ואת מעכה": וידוי אחר תשובה מגיע עד כיסא הכבוד.

ותשובה ותפילה וצדקה

סיפר אחד מזקני החסידים:

כשהייתי ברוסיה, היתה תקופה שבה רדפו אותי השלטונות ונאלצתי לברוח מפניהם ולנדוד על-פני המדינה. נדרתי אלה נמשכו שנים אחדות, וכך נודמן לי להתפלל בימים הנוראים בקהילות שונות. הבחנתי אז בדבר מעניין: בבתי-הכנסת של "עמך" רעשו אמות-הסיפים כשאמרו "ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה"; ואילו בבתי-הכנסת של החסידים געש ורעש הקהל במלים "ואתה הוא מלך א-ל חי וקיים".

ראש-השנה שחל בשבת - שנת "פרצת"

המשכה מומילא והמשכה על-ידי עשייה

הקביעות דשנה זו היא באופן דיום טוב של ראש-השנה שחל להיות בשבת. ומבואר בדרושי חסידות, פנימיות הטעם, למה לא היו תוקעים בשופר בראש-השנה שחל בשבת - כי כל העניינים שצריכים לפעול על-ידי השופר נפעלים מאליהם מצד עניין השבת.

ובפרטיות יותר - ג' הסעודות דשבת הם ג' העניינים דמלכיות וזכרונות ושופרות, או ג' העניינים דתקיעה שברים ותרועה. והיינו, שהמשכת המלכות מלמעלה שנעשית על-ידי תקיעת שופר - נעשית על-ידי עניין השבת, התפלות ואמירת הפסוקים.

אמנם, על-פי זה צריך ביאור למה תוקעים בשופר ביום שני דראש-השנה:

ידוע בעניין ב' הימים דראש-השנה, שגם בזמן הבית שהיו מקרשים על-פי הראייה היו עושים שני ימים דראש-השנה, מצד ספיקא דיומא. אך צריך להבין בנוגע לראש-השנה שחל בשבת, שאז נעשית מעצמה ההמשכה מלמעלה מצד עניין השבת, ללא עבודת האדם - הרי למעלה לא שייך עניין של ספק, ואם כן, מדוע צריכים לתקוע בשופר ביום שני דראש-השנה?

והביאור בזה - שתקיעת שופר ביום שני דראש-השנה היא כדי לפעול את ההמשכה שמלמעלה על-ידי עבודה ועשייה.

והעניין בזה - שיש מעלה בהמשכה שעל-ידי עבודה ועשייה לגבי ההמשכה שמלמעלה. ועל דרך מה שנתבאר לעיל במאמר, שיש מעלה בקיום התורה ומצות באופן של עשייה וכפיה לגבי קיום התורה ומצות סתם, שדווקא על-ידי העשייה והכפיה "לוקחים" את העצם.

[. .] וזוהי המעלה המיוחדת ביום ב' דראש-השנה כאשר יום טוב של ראש-השנה חל בשבת (מה שאין כן בשאר השנים) - שבו היא התחלת ההמשכה על-ידי עבודה ועשייה.

לפעול בלי גבול גם בעולם למטה

[. .] ומזה מוכן גם בנוגע למדובר בעניין "ופרצת":

כללות עניין "ופרצת" הוא מצד ההמשכה מלמעלה שהיא בבחינת בלי גבול. אמנם, העבודה צריכה להיות בדרך אור חזר, והיינו, שצריכים לפעול בהמטה, שהוא בהגבלה, שגם בו יהיה העניין ד"ופרצת", שלא יהיו הגבלות, ועד שלא תהיה נתינת מקום לגבול.

ועל דרך המבואר בעניין התשובה, שאינה רק על עבירות ממש, אלא גם על האפשרות לעניין בלתי-רצוי מצד ריבוי ההשתלשלות ומצד כמה סיבות ועניינים צדדיים, והיינו, שעניין התשובה הוא שלא תהיה נתינת מקום לעניין שלא כדבעי. וכמו כן בעניין "ופרצת", שגם למטה צריכים לפעול שלא תהיה נתינת מקום לגבול.

('תורת מנחם' ה'תש"כ, כרך כו, עמ' 12:14 - בלתי מוגה)

"ונתנה תוקף"⁵⁶.

הש"ץ והקהל כורעים ב'עלינו', גם היום, אף-על-פי שחל בשבת, ככתוב במחזור.

מנהג הרבי: ל'עלינו' עמד וכרע עם הש"ץ (לא רק ב'להבל ולריק'). לנפילת כורעים אין נופלים על היר, אלא נוגעים בראש בקרקע, אצבעות הידיים קפוצות והבוהן אינה כפופה לתוכן⁵⁷. אין נוהגים לפרוש מטפחת וכדומה על רצפת קרשים⁵⁸.

אסור לש"ץ לעקור ממקומו בעת התפילה, ולכן יעמוד קצת רחוק מן התיבה כדי שיוכל לכרוע ולהשתחוות, והעומדים לידו עוזרים לו לקום⁵⁹.

פסוקי "אתה הראת" אומר הקהל (בלבד⁶⁰) בשעה שהש"ץ מסיים "הוא אלוקינו, אין עוד..." , ולכן על הש"ץ להאריך מעט בזה כדי שיספיק הציבור לומר

56 ידוע הפתגם, שה'עולם' נוהגים להרעיש ב'ונתנה תוקף' באמירת "ותשובה תפילה וצדקה, מעבירים..." , ואילו בבתי-כנסת חב"ד מרעישים ב"ואתה הוא מלך..." (אף שהרבי מלמד זכות על ה'עולם', בלקוטי-שיחות כרך יט עמ' 296 ד"ה ואדרבה). וראה כיו"ב בס' 'המלך במסיבו' ח"ב עמ' כה.

סדר האמירה חזן וקהל, כרגיל בכ"מ: החזן מתחיל בקול, והקהל אומר עד "את גור דינם". החזן חוזר מ"כבכרת" עד שם. הקהל מתחיל "בראש-השנה... ומי יום", ובסיימו אומר החזן את כל הקטע בקול רם. אח"כ אומר הקהל בקול רם "ותשובה... הגוירה" (והחזן חוזר), ובקול רגיל "כי כשמך... וכחלום יעוף", והחזן אומר זאת (עכ"פ את הסיום) בקול רם. אח"כ אומר הקהל בקול רם "ואתה... וקיים" (והחזן חוזר), ובקול רגיל "אין קצבה" עד גמירא, וכשמסיימים, מתחיל החזן "כתר".

57 'אוצר' עמ' קלב, וש"נ.
אין רוקקין כאן כלל כמנהגנו ב'עלינו' (ראה 'רשימות' קפג עמ' 10) - שמא מפני שהוא באמצע שמו"ע, ע' בשו"ע אדמוה"ז סי' צז ס"ב.

מנהגו ליפול על פניו גם בראש-השנה (דלא כמ"א וא"ר סו"ס קלא), כמפורש במנהגי מהרי"ל עמ' רצו, הובא גם באלף-המגן למטה-אפרים שם. ולכאורה מתאים למבואר בחסידות שבראש-השנה הביטול הוא מוחלט.

רגילים שהנשים אינן כורעות, ואולי משום צניעות. (וראה בשו"ת תשובות ונהגות ח"ב או"ח סו"ס ער).

58 [וכן בריצפה המצופה שטיח בד או פלסטיק]. ע"ד ריצפת אבנים - מצוין הרבי לשו"ע הבי"א או"ח סו"ס קלא, רמ"א ונו"כ - ספר-המנהגים. למעשה, רגילים להיזהר גם במרצפות המצויות בארצנו הק' כיום, אף שהן עשויות אבן מרוסקת עם מלט לבן ואינן גבדן 'אבן משכית' (ראה ערך זה באנציקלופדיה התלמודית).

59 מט"א סי' תקצ"ב ס"א.

60 ראה הלשון בסידור, ובשעה"כ סי' מג ס"ק יג.

את כל הפסוקים [וכיוון ש'עלינו' הוא חלק מהתפילה, על הש"ץ לאומרו כולו בקול], ולא למחר ולהתחיל מיד "אוהילה לא-ל".

אומרים "היום הרת עולם" גם היום, בשבת, אבל לא "ארשת", ככתוב במחזור.

מוכח מסידור אדמו"ר, ש(למנהג חו"ל, ולנוהגים כך באה"ק) יש נשיאת כפיים⁶¹ בראש-השנה - כככל יוס"טוב - גם כשחל בשבת, ורק במוסף ולא בשחרית.

וכן שאין אומרים "ותערב".

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב היה לומר כל שיעוריו הקבועים (גם בנגלה) גם בראש-השנה וביום-הכיפורים⁶².

קידוש. מכיוון שחל ראש-השנה בשבת, אומרים: מזמור לדוד, אתקיננו, ושמרו, אם תשיב, דא היא, זכור, על כן - בלחש; תקעו וברכת הגפן - בקול רגיל⁶³.

סעודת היום. השוכח 'יעלה ויבוא' בברכת המזון ביום ראש-השנה, אם נזכר קודם ההתחיל תיבת 'ברוך' של 'הטוב והמיטיב', יאמר את הברכה המיוחדת כנוסח שבסידור (ללא הזכרת שבת). ואם נזכר אחר שאמר תיבה זו, אינו חוזר⁶⁴.

יש לקרוא היום את ההפטרה של מחר, כל אחד לעצמו.

נוהגים שלא לישון בראש-השנה ביום, והיושב בטל הרי זה כישוף⁶⁵.

אסור להכין מהיום (שבת) למחר⁶⁶. הנחלב והנולד היום אסור עד מוצאי-יום-טוב⁶⁷.

61 משו"ע אדמוה"ז סי' קכח ס"ח מוכח, שגם המתפלל במניין שאין מננים, אומר 'רבש"ע', עיי"ש.

62 'רשימות' די עמ' 28. ולכאורה צ"ל היום גם חלק מהפסוקים בפרק של כאו"א בתהילים עם רש"י, כמנהגנו בכל ר"ח.

63 ספר-המנהגים שם. המקור לאמירת 'תקעו' (בלבד) הוא ב'מנהגים' (טיריגא) ובבלוש.

64 סידור אדמוה"ז. ואם שכח 'רצה', יאמר הנוסח דש"ק לבד.

65 ואם נזכר בזה אחר שאמר 'ברוך', פשוט שלא יחזור, כיוון שלהסוברים שמצווה להתענות ביום ראש-השנה ה"ז גם כשחל בשבת.

66 שו"ע אדמוה"ז סי' תקפ"ג ס"ח. לוח כולל-חב"ד (ונשמטה דעת המקילין שבשו"ע לישן אחר חצות היום).

67 וגם כשחל בחול, ובכל יו"ט, הדין כן - שו"ע אדמוה"ז סי' ס' תצה וסי' תקי"ג.

67 שו"ע אדמוה"ז סי' תר ס"ב.

הלכות ומנהגי חב"ד

שבת קודש, ראש השנה

א' בתשרי תש"ע

משעה אחת קודם תפילת המנחה¹ עד תפילת ערבית במוצאי ראש השנה, ישקוד כל אחד ואחד באמירת תהילים לילה ויום².

אין לובשים ה'קטל'³, גם לא הש"ץ והתוקע, אלא ביום-הכיפורים².

הברכות בהדלקת הנרות: "להדליק נר של שבת ושל יום הזיכרון"⁴, ו'שהחיינו'². איש המדליק לא יברך 'שהחיינו'⁵.

לפני מנחה אומרים 'הודו' ו'פתח אליהו', כבכל ערבי-שבת⁶.

ליל א' דראש השנה

עיקר עבודת ראש השנה הוא בקבלת עול מלכות שמים, ולכן עבודת היום גם בגדולים ובעלי צורה - [היא] בעבודה הנראית כמו פשוטה,

1 אודות חשבון הנפש הכללי בתפילת מנחה, ראה 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' נד, וש"נ.
2 ספר המנהגים.
3 כיוון שטעם לבישתו (לדין שאין לובשים אותו בליל הסדר ובמועדים אחרים, דלא כמנהג מדינותינו שנוכר בשו"ע אדמו"ר סי' תעב ס"ד) הוא רק "כדי להיות דוגמת מלאכי השרת" (כטעם הראשון שכתב בסי' תר"י ס"ט), וזה שייך רק ביום-הכיפורים - ראה 'המלך במסיבו' ח"א עמ' קטו, עיי"ש.
4 שם, מנהג בית רבנו, וכתב הרבי: "ואולי הטעם, דמדמינן לקידוש ולהפטר וכו'" - אג"ק ח"ו עמ' קכה. [בירכה 'שהחיינו' - קיבלה עליה קדושת יו"ט, ואינה יכולה להתנות בזה, מובא מעירובין מ"ב]. המברך 'שהחיינו' בהדלקת הנרות, לא יברכנה שוב בקידוש, ספר המנהגים עמ' 60.
5 לוח כולל-חב"ד.
6 ספר המנהגים עמ' 25.

מלך⁴⁸.
עד כמה שזוכרים, תמיד עמד הרבי בפיוט 'לא-ל עורך-דין'.

היו שנים שהרבי היה מתרומם משיבתו בסיומי ברכות בחזרת הש"ץ, ומתרומם מסמיכתו על ה'עמוד' באמירת 'וכתוב', ו'בספר'. אך בשנים אחרות היה יושב גם בסיומי ברכות⁴⁹.
בבית-חינו לא נהגו לעשות הפסקה לפני קריאת התורה⁵⁰.

בפתיחת הארון להוצאת ספר-תורה אומרים (גם כשחל בשבת) שלוש פעמים י"ג מידות, ואחר-כך 'ריבוננו של עולם', "יהיו לרצון", ופסוק "ואני תפילתי" - כל אלו פעם אחת בלבד, ככתוב במחזור השלם.

בתפילת שחרית דשני ימי ראש השנה קוראים בתורה, (חוץ מן המפטיר⁵¹), בניגון המיוחד לימים הנוראים, וכן גם באמירת 'זיעזור', קריאת העולים לתורה, ברכות התורה, ו'מי שבירך'.

בנוסף מי שבירך רגילים לומר: "בעבור שעלה לתורה... בזה יום הדין..."⁵².

הש"ץ של מוסף אומר (רק הוא ולא הקהל): "הנני העני..."⁵³ ו"ידעתי ה'..." (הפסוקים - בקול רם). חצי קדיש. תפילת מוסף.

מכינים מגבות וכדומה להפסיק בין פני המשתחוים ב'עלינו' לבין הקרקע⁵⁴.
בסוף הפיוט "אופד מאז" צ"ל: "להעביר בשבט". בפיוט "אם לא למענו", צ"ל "נְכַעַס"⁵⁵.
כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה עומד באמירת

ר' יהודה חסיד ורב האי גאון ורב שרירא גאון: ערב אני בדבר, שתפילתו נשמעת, ואין שטן מקטרג על תפילתו, ואין לו שטן ופגע ידע בראש-השנה ויום-הכיפורים בתפילתו, ואויביו נופלין לפניו⁴³.
לאמירת 'המלך' ניגש ש"ץ אחר, והוא ה'בעל שחרית'. הש"ץ פותח בנעימה המקובלת, מסיימה בקריאת 'המלך' בקול רם, וממשיך מיד "יושב...".
בנעימה, והקהל אינו קורא 'המלך' בקול רם, לא עם הש"ץ ולא אחריו (אבל כל אחד אומר לעצמו את כל הנוסח)⁴⁴.

אין נוהגים כמנהג העולם לפתוח את הארון לאמירת "שיר המעלות ממעמקים" בראש-השנה ובעשרת-ימית-שובה, או לאומרו פסוק בפסוק, חזן וקהל⁴⁵.

"ברוך... הבוחר בעמו ישראל באהבה" מסיים הש"ץ בלחש, וכן בכל ימות השנה, כמובן, אולם "ברוך... גאל ישראל" מסיים הש"ץ בקול רגיל, וכן בשאר ימות השנה⁴⁶.

בחזרת הש"ץ, כשמגיע הש"ץ ל'וכתוב' ול'ובספר', הציבור אומרם בקול רם ולאחר מכן אומרם הש"ץ, אבל לא ב'זכרנו' וב'מי כמוך'⁴⁷.

בחזרת הש"ץ בשחרית, אחרי פיוט "אתה הוא אלוקינו... וקדוש", סוגרים הארון, ואומרים (מכיוון שהיום שבת, רק: "ובכן וה' פקד... שמו מפארים... שומרי... שפרו... שבטי... שבותנו... כל יושבי...", וכל הא"ב של פיוט "אדר והוד" (ללא החרוזים: עמוסין... פשעם... צמחיהם... שבח מגדול...)). אחרי חרוז "כל יושבי תבל" האחרון, אומרים "שפוט תבל... והוא באחד", פותחין הארון, וממשיכים 'ה'

43 סה"מ תש"ג עמ' 11, מא"ר סי' טו ס"ו בשם מהרש"ל.
44 'אוצר' עמ' צב. לא נהוג בהאשכנזים שהש"ץ מתחיל את הניגון, כולל תיבת 'המלך', במקומו הפטרי, ורק בהגיעו לעמוד ממשיך לומר מתיבת 'יושב' ואילך.
45 שם עמ' צג.
46 ספר המנהגים עמ' 61, וראה קצה"ש יט בבדה"ש יז. 'אוצר' עמ' צה. ס' 'הפסק בתפילה' (תשס"א) עמ' לו הע' 21, עמ' נב הע' 24, עמ' נד הע' 31 וש"נ. 'התקשרות' גיליון תצט ס"ע 15. ועיי".
47 אג"ק ח"ג עמ' ה. ומבאר הטעם, ד'מי כמוך' הוא שבח ולא בקשה, ו'זכרנו לחיים' היא בקשת דבר מועט לאחר שכבר אמרו הציבור בתפילת לחש "וכתוב לחיים טובים", ולכן הם אינם אומרים אותו.

באמירת תהילים כל הזמן ולמעט בשינה בשני לילות אלו ככל האפשר, ולהיזהר בן(=מ)דברים בטלים עד קצה האחרון גם משיחות איזה שיהיו (כהעבד אשר אין לו זמן אף רגע לשבות ממלאכת אדונו, או כבן הטרוד בשמחת קבלת פני אביו)⁷.
לפני תפילת ערבית אומרים תהילים².

ערבית⁸:

ש"ץ קבוע ימשיך בתפקידו גם אם הוא בשנת האבלות (רח"ל)⁹.

קבלת שבת - מתחילים 'מזמור לרוד', אנא בכוח, לכה-רודי (כל הפיוט)¹⁰ "גם ברינה ובצהלה"¹¹, ומזמור שיר, ה' מלך, ק"י.

אין כופלים 'לעילא' בקדישים של עשרת ימי תשובה (אלא בתפילת נעילה)¹².

בתפילה ובקידוש, כשחל בשבת, משמע לכאורה מהנדפס בסידור שאומרים "מקרא קודש הזה, יום זכרון תרועה"¹³.

7 איגרות קודש אדמו"ר מהור"י צ"ח עמ' תכה.
8 לענין נגינת 'אבינו מלכנו' לפני תפילת ערבית, ראה 'אוצר' עמ' נח, שהרבי הסביר שלא ניגנו זאת בתפילת ערבית ב"ה תשד"מ, כיוון שבתפילה זו אין אומרים זאת בפועל, ומאז לא היתה שנה דומה לחברתה בעניין זה, עיי"ש. ובפרט בש"ק, שאין אומרים בה 'אבינו מלכנו' כלל.
9 אג"ק ח"ז עמ' שסג. וראה 'אוצר' עמ' סא. קי.
10 ספר המנהגים עמ' 26.
11 שם עמ' 60.
12 ספר המנהגים.
13 בפרמ"ג סי' תקפ"ב בא"א ס"ק ד מעתיק "יום זכרון תרועה", ואמרו לי בעלי-תפילה ותיקים מא"ש שכך נהוג בפועל.

בסיום תפילת שמונה-עשרה¹⁴ אומרים 'עושה השלום' במרומי, וכן בסיום הקדיש¹⁵.

אחרי שמונה-עשרה של ראש-השנה: ויכולו, ברכת 'מעין שבע', לדוד מזמור, קדיש-תתקבל, מזמור לדוד, חזיקי קדיש, ברכו, עלינו¹⁶.

כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב אמר, שהכוונה באמירת 'לדוד מזמור' היא כלי להשפעות גשמיות על כל השנה¹⁷. לאחר אמירתו עליידי כל הקהל, מסיים הש"ץ בקול את הפסוקים האחרונים ("שאו שערים ראשיכם, והינשאו..."), ואין אומרים פסוק בפסוק חזן וקהל¹⁸.

כל אחד אומר לחברו: 'לשנה טובה תיכתב ותיחתם', בלשון יחיד דווקא¹⁹. דהיינו, גם לאנשים נכבדים שנוהגים לפנות אליהם בלשון רבים²⁰.

אומרים: שלום עליכם, אשת חיל, מזמור לדוד, דא היא סעודתא - בלחש²¹.

קידוש²¹ - מי שבירך 'שהחינו' בהדלקת הנרות, לא יברכנה שוב בקידוש¹¹.

"מצווה לאכול ולשתות ולשמוח בראש-השנה. אמנם לא יאכלו כל שובעם, למען לא יקילו ראשם

ותהא יראת ה' על פניהם"²².

ככל סעודות ראש-השנה טובלים פרוסת המוציא בדבש, אבל מניחים מלח על השולחן²³.

בהתוועדויות הראש-השנה היה הרבי טובל חתיכה אחת בדבש, ושלאחריה במלח²⁴.

טבילת פרוסת 'המוציא' בדבש, וכן טבילת התפוח בדבש - שלוש פעמים²⁵.

בתחילת הסעודה של לילה זה, לאחר הטעימה²⁶ מפרוסת המוציא, אוכלים תפוח מתוק בדבש - הרבי נהג כך: המתין עד שיגיעו גם הרמונים²⁷. נטל את התפוח בימינו²⁸ בקליפתו²⁹, חתכו לחלקים, טבל חלק אחד שלוש פעמים בדבש, בירך עליו 'בורא פרי העץ', ואחר הברכה קודם האכילה³⁰ אמר: "הירצון מלפניך (ללא 'ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו) שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה"²⁷.

22) שו"ע אדמו"ה סי' תקצ"ז ס"א. בכלל, יש שמחה ברה"ה, אלא שהיא באופן ד'גוילו ברעדה" (סה"ש תשמ"ח ח"ב עמ' 613 הערה 13 וש"ס).

23) בשו"ע אדמו"ה סי' קסז ס"ח, שנהגו להניח מלח על השולחן, לפי שהשולחן דומה לזבח, וברית מלח מגן עליהם; ושע"פ הקבלה יש לטבול פרוסת המוציא ג"פ במלח. ולדעת הכה"ח סי' תקפ"ג ס"ק ד אין לבטל בשום סעודה טבילת הפרוסה במלח, למיתק הגבורות.

24) הרה"ח ר' יוסף-יצחק שיחי' אופן.

25) 'אוצר' עמ' עה. הטעם נתבאר בסידור עם דא"ח (עמ' 202 ד"ה להבין), שמלח אותיות לחם, ומלח הוא גימטריא ג"פ שם הוי"ה, עיי"ש.

26) ראה שו"ע אדמו"ה סי' רעד סי' ג וסי' קסז ס"ד וסכ"ב. אולם מי שעלול מסיבה כלשהי לצאת מהחדר, חייב לאכול תחילה כזית פת, כמבואר בס' קעח ס"ג, אלא אם נשאר שם עכ"פ אחד מהמסובים, שם ס"ב.

27) המלך במסיבו ח"ב עמ' ג. כנראה כדי להוציא גם אותם בברכת העץ.

28) ראה שו"ע אדמו"ה סי' רז ס"ח וסדר ברה"ג פ"ט ס"ד. ע"פ הנפסק בשו"ע שם ס"ג, הפרי צ"ל שלם בשעת הברכה, אבל הרבי נהג לכתוב בנני, 'אוצר' עמ' עה.

29) המלך במסיבו ח"א עמ' נד, קיא, וח"ב עמ' שח. במקור האחרון מסופר גם שהשאר עוד חתיכה לאכול עם 'הקומפוט' שבסוף הסעודה, ושלא בירך על 'הקומפוט'.

30) מנהג והוראה לרבים דכ"ק אדמו"ה מהור"י, דלא כנפסק בשו"ע אדמו"ה סי' תקפ"ג ס"ג. הטעם נתבאר בארוכה במכתבו של הרבי הנדפס בספר-המנהגים עמ' 104: "כדי שיהיה היהירצון סמוך לברכת הפרי, ותהיה הפתיחה דברכת פרי-העץ שיכתב גם אליו... שיהיה לו מעין תוקף ברכה", עיי"ש.

גם אם יש על השולחן תמרים או רימונים, שהם משבעת המינים, הורה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לברך 'בורא פרי העץ' על התפוח דווקא³¹.

ההנהגה בפועל וההוראה לרבים - לכוון בברכת 'העץ' לפטור גם את רסק התפוחים שאוכלים בקינוח הסעודה³².

בהמשך לזה, "אוכלים רימון³³ (מי שעדיין לא אכל מרימוני השנה, אם הרימון לא היה לפניו בשעת אמירת 'שהחינו' שבקידוש - יברך עליו 'שהחינו' קודם האכילה) וראש איל³⁴ (למעשה - רבים נוהגים בראש דג. ואם הדג הוא קרפיון או מין אחר המוחזק בתולעים וללא פיקוח בנושא, צריך לברקו מבעוד-מועד), אבל אין אומרים 'הירצון' כי אם על התפוח³⁵ (יש לשים לב שאכילת הרימון היא בלילה הראשון, ולכן אין להשתמש בו ל'פרי חדש' בלילה השני, אלא להשיג פרי אחר).

כ"ק אדמו"ר מהור"י צ"ל לא נהג לומר 'לחיים' בסעודות ראש-השנה³⁵.

כ"ק אדמו"ר מהור"י צ"ל לא הניח לשיר ניגון בסעודות ראש-השנה, גם לא ביום השני³⁶.

31) לוח כולל-חב"ד, ע"פ הוראת הרבי במכתב, וכן 'מעשה רב', 'המלך במסיבו' ח"ב עמ' יג, 'אוצר' עמ' עט (ולכאורה הוא ע"פ מש"כ בסדר ברה"ג פ"י ס"ב).

32) 'רשימות' ד עמ' 8. סה"ש תש"ה עמ' 4. המלך במסיבו ח"א עמ' נד, קיא, ודלא כמבואר בספר-המנהגים עמ' 56. ראה 'אוצר' שם. כמובן, שהברכה חלה על התמרים והרימונים וכו' שהיו לפניו על השולחן באותה שעה (כנהוג), גם אם לא כיוון עליהם בפירוש (ראה סדר ברה"ג פ"ט ה"ד).

33) בליל א' דר"ה תשכ"ד לא בירך הרבי 'שהחינו' על הרימון, והסביר כי כיוון להוציא בברכת 'שהחינו' שבקידוש (המלך במסיבו ח"א עמ' עה. וכנראה לא היתה זו ההנהגה קבועה). מי שרוצה לברך שהחינו על הרימון וכיו"ב **בנפרד**, ייזהר שלא יהיה הפרי בפני המקדש בשעת הקידוש.

34) יל"ע אם הכוונה לכל המינים שזכרו בגמ' ובטושו"ע סי' תקפ"ג, כמ"ש בלוח כולל-חב"ד, וכן 'כל אנשי מדינה ומדינה כלשונם' (שו"ע אדמו"ה ר"ס זה), או שהכוונה רק למינים אלו.

35) 'א' המשב"קים מספר שהניח - מהמינים הללו - רק רימון וראש איל (בשני הלילות).

36) אכילת ראש אחר במקום ראש איל, מקורה בשו"ע אדמו"ה ז' ס"ה, מהמג"א.

37) סה"ש תש"ב עמ' 5. הרבי אמר 'לחיים' רק בהתוועדויות, אך על שולחן כ"ק אדמו"ר מהור"י צ"ל - 'אוצר' עמ' פט.

38) סה"ש תש"ב עמ' ש. אודות פיוטי האר"ל ('אזמר בשבחין' 36)

מי ששכח לומר 'רצה' וגם 'יעלה ויבוא' בברכת המזון, ונזכר קודם שהתחיל 'הטוב והמטיב' - כוללן יחד ואומר 'ברוך... שנתן שבתות למנוחה... וימים טובים לזיכרון, את יום הזיכרון הזה, ברוך... מקדש השבת וישראל ויום הזיכרון³⁷. אבל אם שכח רק את מה, ואמר בנוסף ברכה זו רק את מה ששכח ולא את ההזכרה השנייה. אמנם בלילי ראש-השנה, שאז צריך לחזור לראש, צריך תמיד לומר הן 'רצה' והן 'יעלה ויבוא'¹¹.

לפני 'הרחמן' דראש-השנה אומרים 'הרחמן' דיום-טוב³⁸.

בברכת-המזון דראש-השנה, כשהיה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו המזמן, היה אומר: 'הרחמן הוא יחדש עלינו וכו'" בקול-רם, וענו אחריו אמין³⁹.

בסוף ברכת-המזון, אומרים "עושה שלום..." (ולא "השלום")⁴⁰.

יום א' דראש-השנה

בימי ראש-השנה טובלים במקווה-טהרה בשחרית קודם התפילה, וכן בכל שבת ויום-טוב⁴¹.

מנהגי-ישראל-תורה, לעשות מאמצים גדולים ביותר, שכל ילד יהיה בימי ראש-השנה משך זמן בבית-הכנסת, וישתתף - בהתאם לגילו - בתפילות ובברכות, ישמע תקיעת שופר, יענה "אמן", ו"אמן, יהא שמיא רבא"⁴².

"כל מי שמכוון בעת התחלת 'ארוך עולם', כתב

(וכו'): הרבי (שנהג כמנהג אביו לומר פיוט זה בביתו בכל שבת) לא אמרם בסעודות שהיו בבית אדמו"ר מוהרי"צ (שם לא נהגו לומר זאת גם בשבת רגילה. ומה גם בקביעות זו, שענייני שבת נאמרים בלחש), ואולי לכן לא נדפס במחזור השלם - 'אוצר' עמ' עה.

37) סידור אדמו"ה ז'. ואם כבר אמר שם ה' שבברכת 'בונה ירושלים', י"א שעדיף לסיים "למדינו חוקיך" (ע"פ האמור בלוח כולל חב"ד ר"ס ח"ה). וראה בה"ח סי' קפח ס"ק כז, ומש"כ ב'התקשרות' גיליון תכח עמ' 18 הע' 24, וש"ס).

38) מחזוה"ש, וכן הורה הרבי, 'אוצר' עמ' פו.

39) 'אוצר' עמ' פה, עיי"ש.

40) מחזוה"ש. הוראת כ"ק אדמו"ר מהור"י צ"ל - 'התוועדויות' תשד"ח ח"א עמ' 28.

41) מטה-אפרים סי' תקפ"ד ס"ב. וראה 'אוצר' עמ' צ.

42) לקוטי-שיחות, כרך כט עמ' 536.